

ПЕРЕДМОВА

Створення бібліографічного покажчика — це надзвичайно складна і важлива справа. Її значення неможливо переоцінити не лише для розвитку бібліотекознавства як наукової субдисципліни, а й для розвитку освіти і різних галузей наукового знання. Водночас бібліографічні покажчики — це багата джерельна база для наукових фундаментальних і прикладних досліджень. Безумовно, що це впливає на динамічний розвиток наукознавства.

Як відомо з документальних джерел, слово «бібліографія» — складне і походить від грецьких слів *biblion* — книга і *grapho* — пишу, описую, отже, бібліографія — опис книг. Ця дефініція з'явилася у V ст. до н. е. і означала просто перелік книжок. У III ст. до н. е. у зв'язку із занепадом античної культури це поняття зникає з ужитку і з'являється у XVII ст. у Франції в новому тлумаченні — як опис книжок. Найдавніша бібліографічна праця, що збереглася до наших часів, — датований 2000 р. до н. е. перелік книг, зроблений на глиняних плитках і знайдений під час розкопок у Нішпурі — столиці Шумеру. Найвідомішу бібліографічну працю давнини склав бібліотекар Александрійської бібліотеки Каллімах. Вона має назву «Таблиці тих, хто прославився в усіх науках і мистецтвах, а також того, що вони написали» і датується III ст. до н. е. Ця праця в оригіналі не збереглася, але про неї відомо з інших джерел. За змістом «Таблиці...» Каллімаха є, з одного боку, систематичним каталогом Александрійської бібліотеки, а з іншого — описом усієї давньогрецької літератури того часу, незалежно від місця її зберігання.

Найбільша потреба в бібліографічній інформації виникла з розвитком книгодрукування. В одному з ранніх українських видань Івана Федорова — в «Книзі Нового Завіту» (Острог, 1580) в окремому додатку був надрукований покажчик змісту книг Нового Завіту, складений Тимофієм Михайловичем під назвою «Книжка собрание вещей нужнейших...». Це була перша друкована бібліографічна праця в Україні.¹

¹ Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів напряму 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т 3-тє вид., випр. та допов. Рівне, 2011. 231 С. URL: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1453> (дата звернення: 23.07.2024).

Авторами перших бібліографічних зведених покажчиків з української історії та літератури були О. М. Лазаревський, В. І. Межов, Я. Ф. Головацький, М. О. Максимович та інші вчені. Зародження наукових засад української національної бібліографії пов'язане з іменами М. Ф. Комарова та І. О. Левицького. Чи не вперше питання української бібліографії як наукової проблеми порушує український учений і бібліограф Зенон Кузеля (1908), а проблему поточної української бібліографії — бібліографічна комісія Наукового Товариства. Протягом 70–90 рр. XIX ст. формувалися складники української бібліографії. Завдяки зусиллям М. Ф. Комарова та І. О. Левицького було започатковано складання бібліографічних покажчиків нової української книги.²

Кожний бібліографічний покажчик, виданий в Україні, Республіці Польща та в інших країнах, — це результат творчої цілеспрямованої праці багатьох фахівців — передусім бібліотечних працівників, особливо наукових бібліотек й, зрозуміло, авторів наукових, науково-методичних, науково-популярних праць, які присвятили свою професійну діяльність дослідженню життєво важливих проблем.

«Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005–2024 / Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024», виданий до X українсько-польського/польсько-українського наукового форуму (2024 р.), на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського — цей покажчик, на наше переконання, є цінним в усіх вимірах, і передусім наукових, міжнародних і прогностичних.

Як добре відомо, кожна гарна і перспективна справа в освіті і науці розпочинається з інноваційної ідеї, обґрунтованої і запропонованої її творцями педагогами-науковцями. Творча співпраця освітян і вчених різних країн є багатоаспектною, міждисциплінарною і життєдайною. Адже від зародження кожної ідеї, обґрунтування мети і завдань, визначення організаційно-педагогічних

---

² Робоча програма та методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Історична бібліографія»: напрям підгот. 02 — Культура, спец. 029 — Інформаційна, бібліотечна та архівна справа / Українська академія друкарства, Каф. інформ., бібл. та архівної справи; розробники: Савчук Г. М. [та ін.]. Львів, 2016. 35 с. URL: <http://kudid.uad.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/10/Історична-бібліографія.pdf> (дата звернення: 23.07.2024).

механізмів реалізації спільних задумів і проєктів й до аналізу проміжних і кінцевих результатів кожного етапу вона стає циклічним й водночас неперервним процесом. Надзвичайно важливою, плідною і перспективною є співпраця між закладами освіти і науки України і Республіки Польща.

На початку 90-х років минулого століття склалися передумови для розширення і поглиблення напрямів українсько-польської / польсько-української співпраці, збагачення змісту й організаційно-педагогічних форм кожного форуму. Які ж були передумови для розвитку такої міжнародної співпраці? Вони формувалися на законодавчому рівні ще на початку незалежності України. Співпраця українських і польських освітян і вчених розпочалася з укладення Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща з питань культурного і наукового співробітництва від 18 травня 1992 р. Від України цей документ підписав перший міністр народної освіти незалежної України І. А. Зязюн, який з 24 листопада 1993 р. до 27 серпня 2014 р. очолював Інститут педагогіки і психології професійної освіти НАПН України. У вересні 2018 р. цьому академічному інституту присвоєно ім'я Івана Зязюна. Одним із перших міжнародних актів незалежної України був договір між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в сфері науки і технологій, укладений 12 січня 1993 р. Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти підписано 20 травня 1997 р.³

За роки незалежності нашої держави помітним явищем стала плідна співпраця науковців-педагогів України і Республіки Польща. Її започатковано у 1999 р., коли директор Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України академік І. А. Зязюн і доктор хаб., професор Ф. Шльосек (тоді ректор Вищої школи педагогічних умінь та управління в Риках, нині професор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської) ініціювали створення Наукового педагогічного товариства

---

³ Єднання для миру і розвитку. Українсько-польське партнерство в галузі освіти і педагогічних наук = Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie w dziedzinie edukacji i nauk pedagogicznych : наукове видання / за ред. В. Г. Кременя (голова) ; С. О. Довгий, Н. Г. Ничкало (заст. голови) ; І. М. Андрущук, М. П. Вовк, Я. Лащик, Л. Б. Лук'янова (члени редкол.). Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 608 с.

«Польща–Україна». Так народилася ідея про започаткування системної співпраці науковців-педагогів. Її реалізація потребувала глибокого розуміння важливості й наполегливої дії, системності, цілеспрямованості й об'єднання зусиль.

Упродовж понад двох десятиліть помітно розширилися напрями співпраці науковців-педагогів України та Республіки Польща, вона набула системності і глибини. Свідченням цього може бути хроніка різних подій, наукових заходів (форумів, конференцій, методологічних семінарів, круглих столів, творчих зустрічей), а також видання наукових і науково-методичних праць, навчальної літератури, бібліографічних покажчиків тощо.

Проведення польсько-українських / українсько-польських форумів, починаючи з 2005 р., стало гарною традицією й водночас ефективною організаційно-педагогічною формою системної співпраці педагогів-науковців обох країн. Наведемо лише коротку хроніку:

- 2005 рік — **I Форум** у Варшаві «Еволюція кваліфікацій вчителів у контексті освітніх змін / Ewolucja kwalifikacji nauczycieli w kontekście przemian edukacyjnych» (Вища педагогічна школа Польської спілки вчителів);
- 2007 рік — **II Форум** «Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології / Teoretyczne i metodyczne podstawy kształcenia nauczycieli: mistrzostwo pedagogiczne, twórczość, technologie» (Київський міський Будинок вчителя; Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка, м. Київ);
- 2009 рік — **III Форум** «Неперервна освіта в умовах полікультурності / Kształcenie ustawiczne do wielokulturowości» — у Королівському палаці у Варшаві, в м. Замості та селі Щебжешин;
- 2011 рік — **IV Форум** «Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття / Rozwój nauk pedagogicznych w Ukrainie i Polsce na początku XXI wieku» (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Тимошівська за-

- гальноосвітня школа I-III ступенів імені Кароля Шимановського Кам'янської районної ради Черкаської області);
- 2013 рік — **V Форум** «Інтердисциплінарність педагогіки та її субдисципліни / Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny» (Педагогічний університет ім. Комісії національної освіти у Кракові);
- 2015 рік — **VI Форум** «Освіта для сучасності / Edukacja dla współczesności» (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ);
- 2017 рік — **VII Форум** «Освіта для майбутнього / Edukacja dla przyszłości» (Університет Казимира Великого в Бидгощі);
- 2019 рік — **VIII Форум** «Освіта для миру / Edukacja dla pokoju» (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди);
- 2022 рік — **IX Форум** «Дороги і бездоріжжя освіти в умовах пандемії COVID-19 / Drogi i bezdroża edukacji w okresie pandemii COVID-19» (Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської в Любліні);
- 2024 рік — **X Форум** «Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa» (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця).

Як бачимо, кожний форум присвячувався актуальній проблемі. Це дозволяло об'єднувати науковий потенціал провідних вчених обох країн — дослідників різних галузей наукового знання — філософів і соціологів, психологів і медиків, педагогів праці і компаративістів та інших. Під час кожного форуму викристалізуються концептуальні ідеї, народжуються інноваційні підходи, відбувається взаємозбагачення учасників цього унікального процесу на міжнародному рівні.

Наукові форуми «Польща — Україна» — це унікальний феномен початку XXI століття. На нашу думку, вони є цінними у багатьох вимірах — наукових, духовних, міждисциплінарних, прогностичних, загальнолюдських, комунікаційних та інших.

Кожному форуму передуює значна науково-аналітична робота, підготовка до видання тематичних збірників наукових праць, монографій та часописів. Після закінчення кожного форуму польсько-українська / українсько-польська співпраця розширюється, оновлюється, набуває нового змісту, до неї приєднуються нові учасники — польські й українські вчені-педагоги. Оновлюються напрями досліджень, вчені захищають кандидатські і докторські дисертації з компаративістики на матеріалах з питань розвитку освіти і педагогічної науки в Україні й Республіці Польща.

Отже, усі форуми, що проводилися в наших державах упродовж майже двох десятиліть, були багатими на інноваційні ідеї і концепції. Вони сприяли поглибленню змісту і пошуку нових форм співпраці закладів освіти різних типів і наукових установ в умовах євроінтеграційних процесів. Від першого й до десятого форуму набула динамічного розвитку спільна науково-видавнича діяльність: підготовка рукописів і видання наукових і науково-методичних праць, підручників і навчальних посібників, щорічників, часописів і бібліографічних покажчиків.

Доречно згадати, що ідея підготовки спільного бібліографічного покажчика (*Przewodnika bibliograficznego*) виникла під час підготовки до VI наукового форуму «Україна — Польща», що відбувся на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (нині Український державний університет імені Михайла Драгоманова). Такий покажчик побачив світ у 2015 р. — «Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 1991 — 2015 / Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 1991–2015».⁴

У цьому спільному виданні, над яким працювали фахівці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, вперше було систематизовано законодавчі акти і нормативно-пра-

---

⁴ Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 1991–2015 = *Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski* : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. І. Тарасова, Л. І. Самчук, Л. Н. Штома, Н. А. Стельмах ; наук. консультант Н. Г. Ничкало, О. С. Падалка ; М-во освіти і науки України, Нац. академія пед. наук України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Держ. наук.-пед. бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 344 с.

вові документи, матеріали, монографії, збірники наукових праць та автореферати кандидатських і докторських дисертацій з проблем розвитку освіти і педагогічної науки в Україні і Республіки Польща.

Гарним продовженням спільних бібліографічних пошуків стало науково-аналітичне видання до VIII форуму, що відбувся у жовтні 2019 р. на базі Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (нині Університет Григорія Сковороди у Переяславі)⁵. У додатках до цього науково-аналітичного видання подано чинні міжнародні договори й угоди, укладені між Україною і Республікою Польща, а також бібліографію наукових і науково-методичних праць та довідкових видань з цієї проблеми.

Ще одним важливим кроком у розвитку наукової бібліографії в Україні і водночас помітним явищем у розвитку українсько-польської співпраці стало видання «Освіта і педагогічна наука в Україні і Польщі. 2005 — 2024 / Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005 — 2024» (до X наукового форуму «Польща — Україна»)⁶. Упорядкування бібліографічного видання здійснювалося у тісній співпраці з фахівцями бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця), Головної бібліотеки Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської (м. Варшава, Польща).

Завдяки зверненню до електронних каталогів провідних освітніх бібліотек України, використанню архівів електронних видань, що представлені в ресурсі «Наукова періодика України онлайн з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних

---

⁵ Єднання для миру і розвитку. Українсько-польське партнерство в галузі освіти і педагогічних наук = Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie w dziedzinie edukacji i nauk pedagogicznych : наукове видання / за ред. В. Г. Кременя (голова); С. О. Довгий, Н. Г. Ничкало (заст. голови); І. М. Андрощук, М. П. Вовк, Я. Лащик, Л. Б. Лук'янова (члени редколегії). Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 608 с.

⁶ Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005–2024 = Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024 : бібліогр. покажч. / [передмова: Я. Лащик, Н. Ничкало, Л. Березівська ; упоряд.: Л. Пономаренко, Н. Кропачева, Т. Павленко ; наук. ред. Л. Березівська ; бібліогр. ред.: Л. Пономаренко] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ ; Варшава; Вінниця : ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, 2024. 350 с.

наук» на вебпорталі ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського⁷, забезпечено повноту включення інформації до бібліографічного покажчика.

Висловлюємо сердечну вдячність усім польським й українським науковцям і бібліотечним працівникам за велику й високопрофесійну працю у створенні цього унікального бібліографічного видання.

Ян Лацук, професор, доктор хабілітований, іноземний член НАПН України, керівник кафедри методології і педагогіки творчості Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської (м. Варшава, Республіка Польща)

Нелля Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Лариса Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

---

⁷ <https://dnpb.gov.ua/ua/naukova-periodyka-ukrayiny-onlayn/>

WPROWADZENIE

Tworzenie indeksu bibliograficznego jest zadaniem niezwykle złożonym i ważnym. Jego znaczenie jest nie do przecenienia nie tylko dla rozwoju bibliotekoznawstwa jako subdyscypliny naukowej, ale także dla rozwoju edukacji i różnych gałęzi wiedzy naukowej. Jednocześnie indeksy bibliograficzne stanowią bogatą bazę źródłową dla badań podstawowych i stosowanych. Nie ulega wątpliwości, że wpływa to na dynamiczny rozwój nauki.

Jak wiadomo ze źródeł dokumentalnych, słowo „bibliografia” jest terminem złożonym, pochodzącym od greckich słów *biblion*, oznaczającego książkę, i *grapho*, oznaczającego pisać, opisywać, więc bibliografia w prostym złożeniu oznacza opis książek. Definicja ta pojawiła się w V wieku p.n.e. i oznaczała po prostu listę książek. W III wieku p.n.e., ze względu na upadek kultury antycznej, pojęcie to zniknęło z użycia i pojawiło się ponownie w XVII wieku we Francji w nowej interpretacji — jako opis książek. Najstarszym zachowanym dziełem bibliograficznym jest lista książek datowana na 2000 r. p.n.e., wykonana na glinianych płytkach i znaleziona podczas wykopalisk w Nippur, stolicy Szumeru. Najślynniejsze dzieło bibliograficzne starożytności zostało opracowane przez bibliotekarza Biblioteki Aleksandryjskiej, Kallimacha. Nosi ono tytuł „Tablice tych, którzy zasłynęli we wszystkich naukach i sztukach, a także to, co napisali” i pochodzi z III wieku p.n.e. Dzieło to nie zachowało się w oryginale, ale znane jest z innych źródeł. Zgodnie z treścią „Tablicy...” dzieło Kallimacha jest z jednej strony systematycznym katalogiem Biblioteki Aleksandryjskiej, a z drugiej opisem całej starożytnej literatury greckiej tamtych czasów, niezależnie od tego, gdzie była przechowywana.

Największe zapotrzebowanie na informacje bibliograficzne pojawiło się wraz z rozwojem druku książek. Jedną z najwcześniejszych ukraińskich publikacji Iwana Fedorowa, *Księga Nowego Testamentu* (Ostroh, 1580), zawierała indeks treści ksiąg Nowego Testamentu opracowany przez Tymoteusza Michajłowicza i zatytułowany *Księga zbioru najpotrzebniejszych rzeczy*. Była to pierwsza drukowana bibliografia w Ukrainie.⁸

---

⁸ Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів напряму 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т 3-те вид., випр. та допов. Рівне, 2011. 231 С. URL: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1453> (дата звернення: 23.07.2024).

Autorami pierwszych skonsolidowanych indeksów bibliograficznych do historii i literatury ukraińskiej byli O. M. Lazarewsky, V. I. Mezhov, Y. F. Holowatsky, M. O. Maksymowych i inni uczeni. Początki naukowych podstaw ukraińskiej bibliografii narodowej wiążą się z nazwiskami M. Komarowa i I. Lewyckiego. Ukraiński uczony i bibliograf Zenon Kuzelia (1908) był prawdopodobnie pierwszym, który podniósł kwestię ukraińskiej bibliografii jako problem naukowy, a problem bieżącej ukraińskiej bibliografii został podniesiony przez komisję bibliograficzną Towarzystwa Naukowego. W latach 70-90 XIX w. kształtowały się części składowe ukraińskiej bibliografii. Dzięki staraniom M. F. Komarowa i I. O. Lewyckiego rozpoczęto opracowywanie indeksów bibliograficznych nowych książek ukraińskich.⁹

Każdy indeks bibliograficzny wydany w Ukrainie, Rzeczypospolitej Polskiej i innych krajach jest wynikiem twórczej i celowej pracy wielu specjalistów — przede wszystkim bibliotekarzy, zwłaszcza bibliotekarzy akademickich i oczywiście autorów prac naukowych, naukowo-metodologicznych, popularnonaukowych, którzy poświęcili swoją działalność zawodową badaniu istotnych problemów.

«Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005–2024 / Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024», wydana z okazji X Ukraińsko-Polskiego Forum Naukowego, przeprowadzonego w Winnickim Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym imienia Mychajła Kociubińskiego, jest indeksem, który naszym zdaniem jest cenny we wszystkich wymiarach, zwłaszcza naukowym, międzynarodowym i prognostycznym.

Powszechnie wiadomo, że każde obiecujące przedsięwzięcie w edukacji i nauce zaczyna się od innowacyjnego pomysłu, uzasadnionego i zaproponowanego przez jego twórców, pedagogów — naukowców.

Twórcza współpraca pedagogów i naukowców z różnych krajów jest wielowymiarowa, interdyscyplinarna i ożywcza. Jest to cykliczny i jednocześnie ciągły proces od powstania każdego pomysłu, poprzez uzasadnienie celów i zadań, określenie mechanizmów organizacyjnych

---

⁹ Робоча програма та методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Історична бібліографія» : напрям підгот. 02 — Культура, спец. 029 -Інформаційна, бібліотечна та архівна справа / Українська академія друкарства, Каф. інформ., бібл. та архівної справи ; розробники: Савчук Г. М. [та ін.]. Львів, 2016. 35 с. URL: <http://kudid.uad.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/10/Історична-бібліографія.pdf> (дата звернення: 23.07.2024).

i pedagogicznych do realizacji wspólnych planów i projektów, a potem — analizy pośrednich i końcowych wyników każdego etapu. Współpraca między instytucjami edukacyjnymi i naukowymi Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej jest niezwykle ważna, owocna i obiecująca.

Na początku lat 90. ubiegłego wieku ukształtowały się przesłanki do rozszerzenia i pogłębienia obszarów współpracy polsko-ukraińskiej/ukraińsko-polskiej, wzbogacenia treści i form organizacyjno-pedagogicznych każdego Forum. Jakie były przesłanki rozwoju takiej współpracy międzynarodowej? Powstały one na poziomie legislacyjnym na początku niepodległości państwa ukraińskiego. Współpraca ukraińskich i polskich pedagogów i naukowców rozpoczęła się wraz z zawarciem Umowy między Rządem Ukrainy a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy kulturalnej i naukowej z dnia 18 maja 1992 r. W imieniu Ukrainy dokument ten podpisał pierwszy minister edukacji narodowej niepodległej Ukrainy I. A. Ziaziun, który od 24 listopada 1993 r. do 27 sierpnia 2014 r. kierował Instytutem Pedagogiki i Psychologii Oświaty Zawodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy. We wrześniu 2018 r. instytut ten został nazwany imieniem Iwana Ziaziuna.

Jednym z pierwszych aktów międzynarodowych niepodległej Ukrainy była umowa między Rządem Ukrainy a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy w dziedzinie nauki i technologii, zawarta 12 stycznia 1993 r. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty została podpisana w dniu 20 maja 1997 r.¹⁰

W latach niepodległości owocna współpraca między naukowcami i nauczycielami Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej stała się zjawiskiem godnym uwagi. Rozpoczęła się ona w 1999 roku, kiedy wspomniany wyżej dyrektor Instytutu Pedagogiki i Psychologii Oświaty Zawodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy akademik I. A. Ziaziun i doktor habilitowany profesor F. Szlosek, ówczesny rektor Wyższej Szkoły Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, zainicjowali utworzenie Polsko-Ukraińskiego Towarzystwa Naukowego. W ten spo-

---

¹⁰ Єднання для миру і розвитку. Українсько-польське партнерство в галузі освіти і педагогічних наук = Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie w dziedzinie edukacji i nauk pedagogicznych : наукове видання / за ред. В. Г. Кременя (голова) ; С. О. Довгий, Н. Г. Ничкало (заст. голови) ; І. М. Андрощук, М. П. Вовк, Я. Лащик, Л. Б. Лук'янова (члени редкол.). Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 608 с.

sób narodziło się marzenie o nawiązaniu systematycznej współpracy między naukowcami i nauczycielami. Jego realizacja wymagała głębokiego zrozumienia znaczenia wytrwałego działania, systematyczności, celowości i zjednoczenia wysiłków.

Przez ponad dwie dekady obszary współpracy między naukowcami-pedagogami nauczycielami z obu krajów znacznie się rozszerzyły, stała się ona systematyczna i głęboka. Świadczy o tym kronika różnych wydarzeń, działalność naukowa (fora, konferencje, seminaria metodologiczne, okrągłe stoły, spotkania twórcze), a także publikacja prac naukowych i metodycznych, literatury edukacyjnej, bibliografii itp.

Od 2005 roku organizowanie polsko-ukraińskich/ukraińsko-polskich forów stało się dobrą tradycją, a jednocześnie skuteczną organizacyjną i pedagogiczną formą systematycznej współpracy nauczycieli i badaczy z obu krajów. Oto krótka kronika:

- 2005 — **I Forum** „Ewolucja kwalifikacji nauczycieli w kontekście przemian edukacyjnych” (Wyższa Szkoła Pedagogiczna Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie);
- 2007 — **II Forum** „Teoretyczne i metodyczne podstawy kształcenia nauczycieli: mistrzostwo pedagogiczne, twórczość, technologie” (Kijowski Miejski Dom Nauczyciela; Kijowski Koledrz Zawodowo-Pedagogiczne imienia Antona Makarenki, Kijów);
- 2009 — **III Forum** „Kształcenie ustawiczne do wielokulturowości” (Zamek Królewski w Warszawie, Zamość i Szczebrzeszyn);
- 2011 — **IV Forum** „Rozwój nauk pedagogicznych w Ukrainie i Polsce na początku XXI wieku” (Narodowy Uniwersytet imienia Bohdana Chmielnickiego w Czerkasach, Liceum Ogólnokształcące imienia Karola Szymanowskiego);
- 2013 — **V Forum** „Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny” (Uniwersytet Pedagogiczny imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie);
- 2015 — **VI Forum** „Edukacja dla współczesności” (Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia M. P. Dragomana);
- 2017 — **VII Forum** „Edukacja dla przyszłości” (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy);

- 2019 — **VIII Forum** „Edukacja dla pokoju” (Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Grigorija Skoworody w Perejasławiu-Chmielnickim);
- 2022 — **IX Forum** „Drogi i bezdroża edukacji w kontekście pandemii COVID-19” (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie);
- 2024 — **X Forum** „Edukacja dla Cyfrowej Transformacji Społeczeństwa” (Winnicki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Mychajła Kociubińskiego).

Jak widać, każde Forum było poświęcone aktualnemu zagadnieniu. Umożliwiło to połączenie potencjału naukowego czołowych naukowców z obu krajów — badaczy z różnych dziedzin wiedzy naukowej — filozofów i socjologów, psychologów i lekarzy, pedagogów pracy i komparatystów i innych. Podczas każdego forum krystalizują się idee koncepcyjne, rodzą się innowacyjne podejścia, a uczestnicy tego wyjątkowego międzynarodowego procesu wzbogacają własne doświadczenie badawcze.

Fora naukowe Polska-Ukraina są unikalnym zjawiskiem początku XXI wieku. Naszym zdaniem są one wartościowe w wielu wymiarach — naukowym, duchowym, interdyscyplinarnym, przyszłościowym, ludzkim, komunikacyjnym i innych. Każde forum poprzedzone jest znaczącą pracą naukową i analityczną, przygotowaniem do publikacji tematycznych zbiorów prac naukowych, monografii i czasopism. Po zakończeniu każdego forum współpraca polsko-ukraińska/ukraińsko-polska nie ustaje, lecz rozszerza się, aktualizuje, nabiera nowych treści, dołączają do niej nowi uczestnicy — polscy i ukraińscy naukowcy i nauczyciele. Poszerzają się obszary badawcze, a naukowcy bronią rozpraw doktorskich i habilitacyjnych z zakresu badań porównawczych opartych na materiałach dotyczących rozwoju oświaty i nauki pedagogicznej w Polsce i na Ukrainie.

Tak więc wszystkie fora organizowane w naszych krajach przez prawie dwie dekady były bogate w innowacyjne pomysły i koncepcje. Przyczyniły się do pogłębienia treści i poszukiwania nowych form współpracy między instytucjami edukacyjnymi różnych typów i instytucjami badawczymi w kontekście procesów integracji europejskiej. Od pierwszego do dziesiątego forum dynamicznie rozwijała się wspólna działalność badawcza i wydawnicza: przygotowywanie tekstów oraz publikowanie prac naukowych i metodycznych, podręczników i poradników, roczników, czasopism i indeksów bibliograficznych.

Warto wspomnieć, że pomysł przygotowania wspólnego indeksu bibliograficznego (Przewodnika bibliograficznego) powstał podczas przygotowań do VI Forum Naukowego „Ukraina-Polska”, które odbyło się w Dragomanowskim Narodowym Uniwersytecie Pedagogicznym (obecnie Ukraiński Uniwersytet Państwowy im. Michajła Dragomanowa). Taki indeks został opublikowany w 2015 roku – „Edukacja i nauki pedagogiczne w Ukrainie i Polsce. 1991–2015”.¹¹

Ta wspólna publikacja, opracowana przez specjalistów z Państwowej Naukowo-Pedagogicznej Biblioteki Ukrainy imienia W. O. Suchomlińskiego, Biblioteki Naukowej Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Dragomanowa oraz Biblioteki Instytutu Oświaty Pedagogicznej i Oświaty Dorosłych Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy imienia Iwana Ziaziuna, po raz pierwszy systematyzuje akty prawne i dokumenty regulacyjne, materiały, monografie, zbiory prac naukowych oraz streszczenia rozpraw doktorskich i habilitacyjnych dotyczących rozwoju oświaty i nauk pedagogicznych w Ukrainie i Polsce.

Dobrą kontynuacją wspólnych badań bibliograficznych była publikacja naukowo-analityczna na VIII Forum, które odbyło się w październiku 2019 r. w Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym imienia Grigorija Skworody w Perejasławiu-Chmielnickim (obecnie Uniwersytet Grigorija Skworody w Perejasławiu).¹² Załączniki do tej naukowo-analitycznej publikacji zawierają aktualne traktaty i umowy międzynarodowe zawarte między Ukrainą a Rzeczpospolitą Polską, a także bibliografię prac naukowych i metodologicznych oraz publikacji referencyjnych na ten temat.

---

¹¹ Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 1991–2015 = Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. І. Тарасова, Л. І. Самчук, Л. Н. Штома, Н. А. Стельмах ; наук. консультант Н. Г. Ничкало, О. С. Падалка ; М-во освіти і науки України, Нац. академія пед. наук України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Держ. наук.-пед. бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 344 с.

¹² Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005–2024 = Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024 : бібліогр. покажч. / [передмова: Я. Лащик, Н. Ничкало, Л. Березівська ; упоряд.: Л. Пономаренко, Н. Кропочева, Т. Павленко ; наук. ред. Л. Березівська ; бібліогр. ред.: Л. Пономаренко] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ ; Варшава ; Вінниця : ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, 2024. 350 с.

Kolejnym ważnym krokiem w rozwoju bibliografii naukowej w Ukrainie i jednocześnie godnym uwagi zjawiskiem w rozwoju współpracy ukraińsko-polskiej jest wydanie Przewodnika bibliograficznego „Oświata i nauki pedagogiczne w Ukrainie i w Polsce. 2005 – 2024” (na X Forum Naukowe „Polska – Ukraina”). Wydanie bibliograficzne zostało opracowane w ścisłej współpracy ze specjalistami Biblioteki Winnickiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Mychajła Kociubińskiego, Biblioteki Głównej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawa, Polska.

Dzięki dostępowi do katalogów elektronicznych wiodących bibliotek pedagogicznych Ukrainy, wykorzystaniu archiwów publikacji elektronicznych prezentowanych w zasobie „Periodyki naukowe Ukrainy online z zakresu oświaty, pedagogiki, psychologii i nauk społecznych” na portalu internetowym Państwowej Naukowo-Pedagogicznej Biblioteki Ukrainy imienia W. O. Suchomlińskiego, zapewniono kompletność informacji zawartych w indeksie bibliograficznym.

Wyrażamy serdeczną wdzięczność wszystkim polskim i ukraińskim naukowcom i bibliotekarzom za ich wielką i wysoce profesjonalną pracę przy tworzeniu tej unikalnej publikacji bibliograficznej.

Jan Łaszczyk, doktor habilitowany, profesor APS, członek zagraniczny NANP Ukrainy, kierownik Zakładu Metodologii i Pedagogiki Twórczości Akademii Pedagogiki Specjalnej imienia Marii Grzegorzewskiej

Nella Nyczkało, doktor nauk pedagogicznych, profesor, członek rzeczywisty (akademik) NANP Ukrainy, akademik-sekretarz Wydziału Oświaty Zawodowej i Oświaty Dorosłych NANP Ukrainy

Larysa Bereziwska, doktor nauk pedagogicznych, profesor, członek-korespondent NANP Ukrainy, dyrektor Państwowej Naukowo-Pedagogicznej Biblioteki Ukrainy imienia W. O. Suchomlińskiego.